EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 21.9.2009
KOM(2009) 487 lõplik

KOMISJONI ARUANNE NÕUKOGULE, EUROOPA PARLAMENDILE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

Aruanne kõrghariduse kvaliteedi tagamisel tehtud edusammude kohta

KOMISJONI ARUANNE NÕUKOGULE, EUROOPA PARLAMENDILE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

Aruanne kõrghariduse kvaliteedi tagamisel tehtud edusammude kohta

(EMPs kohaldatav tekst)

1. SISSEJUHATUS

Kooskõlas üleeuroopalise Bologna protsessi eesmärkidega peab kõrghariduse kvaliteedi tagamine olema sidusa, kooskõlalise ja atraktiivse Euroopa kõrgharidusruumi ülesehitamisel kesksel kohal. Möödunud aastakümne jooksul on huvi kõrghariduse kvaliteedi tagamise vastu kasvanud nii Euroopas kui ka kogu maailmas. Globaliseerumise, majandusintegratsiooni ja üha suurema akadeemilise ja kutsealase liikuvuse tingimustes on üha suurem vajadus kvalifikatsiooni tunnustamise järele väljaspool kvalifikatsiooni andnud riiki. Piiride puudumine kõrghariduse andmisel on muutnud piiriülese kvaliteedi tagamise veelgi tähtsamaks. Nõndanimetatud diplomivabrikute (libaülikoolid, mis müüvad internetis libakraade) esilekerkimine muudab välismaal omandatud legitiimse hariduse eristamise võltskvalifikatsioonist eriti oluliseks. Kvaliteedi tagamine aitab muuta kõrghariduse Euroopa kodanike ja tööandjate ning ka teistest maailmajagudest pärit üliõpilaste ja õpetlaste jaoks läbipaistvaks ja usaldusväärseks.

Lissaboni strateegia raames on Euroopa Komisjon kutsunud üles moderniseerima kõrghariduse õppekavasid ning tõhustama selle rahastust ja juhtimist. Komisjon on tunnistanud Bologna reformide, sealhulgas kvaliteedi tagamise tähtsust[1]. Euroopa Parlament ja nõukogu on andnud kaks soovitust kvaliteeditagamiskultuuri edendamiseks kõrghariduses. Esimeses, mis anti aastal 1998,[2] kutsuti üles toetama ja vajaduse korral looma läbipaistvaid kvaliteeditagamissüsteeme. Teine, mis anti veebruaris 2006, käsitles Euroopa edasist koostööd kõrghariduse kvaliteedi tagamise alal[3].

2006. aasta soovituse eesmärk oli õhutada kõrgharidusasutusi võtma kasutusele või töötama välja sisemisi kvaliteeditagamissüsteeme ja julgustada kvaliteeditagamis- või akrediteerimis-asutusi kohaldama selles valdkonnas Euroopa kvaliteeditagamisstandardeid ja -suuniseid[4]. Liikmesriikide ametivõimude, kõrgharidussektori ning kvaliteeditagamis- ja akrediteerimis-asutuste esindajaid ja sotsiaalpartnereid kutsuti ka üles looma „Euroopa kvaliteeditagamisasutuste registrit“, mis võimaldaks kõrgharidusasutustel valida registris olevate asutuste hulgast sellise, mis vastab nende vajadustele ja profiilile. Soovituses nõuti ka, et liikmesriigid võimaldaksid kõrgharidusasutustel taotleda akrediteerimist väljaspool oma riiki asuvatelt registreeritud asutustelt, et kvaliteeditagamisasutused teeksid vastastikuse usalduse loomise nimel koostööd ning et asutuste koostatud hinnangud tehtaks avalikult kättesaadavaks.

---

1 KOM(2005) 152 (lõplik), 20.4.2005.
2 24. septembri 1998. aasta soovitus 98/561/EÜ (EÜT L 270, 7.10.1998).
3 15. veebruari 2006. aasta soovitus 2006/143/EÜ (ELT L 64, 4.3.2006).
4 Vastu võetud Bologna protsessi ministrite konverentsil 2005. aastal Bergenis, vt http://www.enqa.eu/pubs_esg.lasso.

2006. aasta soovituses kutsuti komisjoni üles:

(1) *jätkama tihedas koostöös liikmesriikidega kõrgemate õppeasutuste, kvaliteeditagamis- ja akrediteerimisasutuste ning asjaomases valdkonnas pädevate asutuste ja organisatsioonide vahelise koostöö toetamist,*

(2) *esitama iga kolme aasta tagant aruandeid kvaliteeditagamissüsteemide arengu kohta liikmesriigiti ja koostööürituste kohta üleeuroopalisel tasandil.*

Käesolev aruanne on esimene kolme aasta aruanne tehtud edusammude kohta. Selles analüüsitakse olukorda liikmesriikide, Euroopa ja rahvusvahelisel tasandil ning pakutakse välja valdkondi, mis vajavad edasiarendamist.

2. PEAMISED EDUSAMMUD RIIKLIKUL TASANDIL

Selles aruande jaos kirjeldatakse välise kvaliteeditagamise rolli, praegust olukorda ja kogemusi kvaliteeditagamisstandardite alal.

2.1. Välise kvaliteeditagamise roll

2006. aasta soovituses tõdetakse, et kõrghariduse kvaliteedi tagamisel lasub peamine vastutus kõrgharidusasutustel endil. Kõrgharidusasutuste sisemiste kvaliteeditagamissüsteemide eesmärk on jälgida ja tõsta kvaliteeti ning arendada välja tõeline „kvaliteedikultuur“. Sageli aga puudub neil vajalik sõltumatus ja üldsuse juurdepääs, et sidusrühmi läbipaistvalt informeerida ja neile aru anda. Niisuguse teabe andmine on soovituse keskse sõnumi kohaselt välise kvaliteeditagamise ülesanne, mida teostavad sõltumatud kvaliteeditagamisasutused.

Väline kvaliteeditagamine võib koosneda järgmistest tahkudest:

- konkreetse kõrgharidusasutuse, selle õppekavade või üksuste kvaliteedi hindamine („kvaliteedikontroll“);
- eri kõrgharidusasutuste kvaliteedi võrdlus konkreetses valdkonnas või õppeaines („võrdlevad uuringud“);
- eelnevalt kindlaksmääratud kvaliteedistandarditele vastavuse tagamine („akrediteerimine“);
- erinevate kvaliteedimärkide andmine, mis harilikult annavad tunnistust kõrgest kvaliteedist ehk „tipptasemest“.

2.2. Euroopa kvaliteeditagamismaastiku mitmekesisus

Paljud Euroopa kõrgharidusasutused on tegelenud oma „kvaliteedikultuuri“ ja sisemiste kvaliteeditagamissüsteemide ülesehitamisega, peamiselt institutsioonidevahelise koostöö, vastastikuse abi ja võrdlevate uuringute kaudu[5]. Seda positiivset arengut tuleks veelgi julgustada.

[5] Trends V, Universities shaping the EHEA, EUA, 2007.

Uute kvaliteeditagamisasutuste ja -võrgustike esilekerkimine on Euroopa maastikul kõige silmapaistvam edusamm. See arengusuundumus sai alguse 1998. aasta soovituse järel, kuid on viimastel aastatel levinud ja kiirenenud. Nüüd on kvaliteeditagamisasutusi peaaegu kõikides Euroopa kõrgharidusruumi kuuluvates riikides, kuigi suuruselt, ulatuselt, statuudilt, fookuselt ja rahvusvaheliselt tegevusulatuselt on nad väga erinevad. Paljud on väikesed, äsjaloodud ning nende kogemused ja kokkupuude Euroopa ja rahvusvahelise keskkonnaga on piiratud. Väheste eranditega piirdub nende pädevus üksnes nende asukohariigiga (ja mõnikord kõigest piirkonnaga): ainult väga vähesed tegutsevad väljaspool omaenda territooriumi. Enamik kvaliteeditagamisasutusi on keskendunud õppekavade hindamisele, aga üha rohkem on hakanud tegelema kõrgharidusasutuste endi akrediteerimise ja kvaliteedikontrolliga[6].

Bologna protsessi 2009. aasta ülevaatearuanne[7] kinnitab, et enamikus riikides tegelevad kõrgharidusasutused aktiivselt järjepidevate sisemiste kvaliteeditagamissüsteemide rajamisega ja ühitavad neid väliste hindamismenetlustega. Enamiku riikide puhul on peamiseks proovikiviks õpitulemuste hindamise menetluste väljatöötamine. Ülevaatearuandes kasutatakse kvaliteeditagamise edusammude mõõtmiseks kolme näitajat:

- *Välise kvaliteeditagamise arengufaas:* kõrgeima hinde saavad riigid, kus on olemas väline süsteem, mis kehtib kõigi haridusasutuste suhtes ja mis töötab Euroopa kvaliteeditagamisstandardite ja -suuniste kohaselt.

- *Üliõpilaste osalemise määr:* kõrgeima hinde saavad riigid, kus üliõpilased osalevad riiklike kvaliteeditagamisasutuste juhtimises, kõrgharidusasutuste ja/või õppekavade välisrevisjonis, sisemistes kvaliteeditagamisprotsessides ja enesehindamisaruannete koostamisel.

- *Rahvusvahelise osaluse määr:* kõrgeima hinde saavad riigid, kus haridusasutuste ja/või õppekavade välisrevisjon, riiklike kvaliteeditagamisasutuste juhtimine ja riiklike kvaliteeditagamisasutuste välishindamine toimub rahvusvahelise osalusega.

Nende kolme näitaja kohaselt kõrge hinde saanud liikmesriigid on näiteks Austria, Belgia, Hispaania, Iirimaa, Madalmaad, Norra, Rootsi, Saksamaa, Soome, Taani, Tšehhi Vabariik, Ungari ja Ühendkuningriik.

ENQA 2008. aasta uuringust[8] ilmneb, et enamiku, aga siiski mitte kõigi kvaliteeditagamisasutuste volitused on riigisisesed. Mõnes riigis on kõrgharidussektori erinevate osade jaoks eri hindamisasutused, näiteks Saksamaal on tekkinud tõeline turg, kus akrediteerimisnõukogu raames „konkureerib“ omavahel hulk asutusi. Enamik kvaliteeditagamisasutusi on Bologna protsessist ja rahvusvahelisest kontekstist ajendatuna muutusi läbi tegemas. Teine olulisem areng on sidusrühmade suurem osalus kvaliteedi tagamise küsimustes.

2.3. Kogemused kvaliteeditagamisstandardite ja -suunistega

Euroopa kvaliteeditagamisstandardid ja -suunised võeti vastu aastal 2005. Need koosnevad kolmest osast: kõrgharidusasutuste endi sisemine kvaliteeditagamissüsteem, standardid

---

6 Quality Procedures in the EHEA and Beyond, 2nd ENQA Survey, ENQA, 2008.

7 http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Stocktaking_report_2009_FINAL.pdf

8 Quality Procedures in the EHEA and Beyond, Second ENQA Survey (2008).

kõrgharidusasutuste ja nende õppekavade välishindamiseks kvaliteeditagamisasutuste poolt ning kvaliteeditagamisasutuste endi suhtes kehtivad standardid. Need on mõeldud üldise ühise tugiraamistikuna, mis pakub ka teatavat tõlgendusruumi, võtmaks arvesse eri riikide, erialade ja haridusasutuste erinevat konteksti.

Teadlikkus kvaliteedistandarditest on riigiti ja pädevuspiirkonniti erinev, aga nende standardite kasutamisel on saadud märkimisväärseid kogemusi: tuhanded inimesed (ülikoolide töötajad, eksperdid, üliõpilased, äriringkondade ja ühiskonna esindajad) on osalenud enesehindamismenetlustes, olnud hindamiskomisjoni liikmeks või neid on hindamiskülastuse käigus küsitletud. Üliõpilaste osalemine kvaliteeditagamisel kui Euroopa kõrgharidusruumi üks põhinõudeid on viimastel aastatel populaarsust kogunud, kuigi sageli piirdub nende osalemine üksnes mingite kindlate menetlusaspektidega[9]. Äriringkondade esindajate ja teiste riikide kodanike osalus on sisemise ja välimise kvaliteeditagamise puhul väga erinev ning on kvaliteeditagamisasutuste hindamiskomisjonides üldjuhul suurem kui nende asutuste otsustusorganites.

Kvaliteeditagamisstandardite kindlaksmääramine on pidevas arengus. Näiteks võib tuua nn „E4 grupi“[10] organiseeritud seminarid sellistel teemadel nagu õpitulemuste kasutamine, seos kvalifikatsiooniraamistikuga, kvaliteeditagamisaruannete avaldamine, varem omandatud teadmiste tunnustamine, riikidevaheline haridus, menetluste muutmine rahvusvaheliseks ning koostöö ja ühituvus teiste maailma piirkondadega.

Standardid on kasulik üldine alus, millele tugineda, aga siiski tõlgendavad eri riigid, kvaliteeditagamis- ja kõrgharidusasutused neid erinevalt. Neis nähakse kas ametlike nõuete kontrollnimekirja, hea kutsetava koodeksit või soovituslikke suuniseid. Arusaam, et kvaliteeditagamisasutused peaksid vastama kõigile standarditele üldiselt, mitte tingimata igaühele eraldi, tundub mõistlik, aga see jätab ruumi väga erinevatele tõlgendustele.

Euroopa kõrgharidusasutuste ja kvaliteeditagamisasutuste kogemused kvaliteedistandardite alal piirduvad enamasti „traditsioonilise“ kõrghariduse algfaasiga, kuigi mõnes riigis on erilist tähelepanu pööratud kaugõppele. Üldkokkuvõttes aga on riikidevaheline haridus kõigis oma vormides, jätkuõpe ja elukestev õpe üldiselt, kõrgkoolide lühikursused ning kaug- ja *online*-õpe jäänud suuresti väljapoole kvaliteeditagamise rakendusala.

Samuti väärib märkimist, et vaatamata asjaolule, et Euroopa standardid ja suunised töötati välja Bologna protsessi raames, ei osutata neis Euroopa kõrgharidusruumi põhinõuete (nt kvalifikatsiooniraamistik, ECTSi[11] kasutamine) ja peamiste prioriteetide (näiteks tööalane konkurentsivõime ja liikuvus) järgimise olulisusele.

3. PEAMISED EDUSAMMUD EUROOPA JA RAHVUSVAHELISEL TASANDIL

Selles aruande jaos vaadeldakse Euroopas kvaliteedi tagamisel tehtud edusamme ja heidetakse pilk rahvusvahelistele arengutendentsidele, mis mõjutavad selle valdkonna tööd.

---

9 Bologna with Student eyes, ESU, 2009.

10 See koosneb ENQA-st, Euroopa Ülikoolide Liidust (EUA, www.eua.be), Euroopa Üliõpilaste Liidust (ESU, www.esib.org) ja Euroopa Kõrgharidusasutuste Liidust (EURASHE, www.eurashe.eu).

11 Euroopa ainepunktide kogumise ja ülekandmise süsteem.

3.1. Suur kasv Euroopa kvaliteedi tagamise infrastruktuurides

Kvaliteeditagamisasutuste kasv on toonud kaasa kvaliteeditagamisvõrgustike jõudsa arengu. Komisjon toetab aastal 2000 loodud Euroopa kvaliteedi tagamise liitu (European Association for Quality Assurance, ENQA[12]). Selle liikmeskond on kiiresti suurenenud 48 täisliikmeni 23 riigist. „E4 grupp“ tegi ettepaneku Euroopa kvaliteeditagamisstandardite ja -suuniste kohta, mis võeti vastu aastal 2005. Sama grupp on korraldanud ka seminare, kus on vaadeldud mitmeid olulisemaid kvaliteedi tagamisega seotud küsimusi. Erinevad regionaalsed kvaliteeditagamisasutuste klastrid tegutsevad nt Kesk- ja Ida-Euroopas või põhjamaades. Euroopa Akrediteerimiskonsortsium (ECA)[13], millel on 10 riigis 15 liikmesorganisatsiooni, on aktiivselt püüelnud akrediteerimisotsuste vastastikuse tunnustamise poole oma liikmete seas.

---

12 www.enqa.eu

13 www.ecaconsortium.net

Hea tava

Akrediteerimisasutuste konsortsiumi ECA raames on tihedal koostööl põhinev vastastikuse usalduse kasvatamine viinud terve rea esimeste kahepoolsete kokkulepete sõlmimiseni akrediteerimisotsuste tunnustamiseks ja esimese katseni teha need otsused Euroopa Komisjoni rahastatava andmebaasi Qrossroads[14] kaudu internetis avalikult kättesaadavaks.

Euroopa kvaliteedi tagamise register (EQAR)[15] on Euroopa kvaliteedi tagamise süsteemis kõige olulisem uus organ. Selle moodustas „E4 grupp“ Euroopa Komisjoni toetusel uue juriidilise organina aastal 2008, vastuseks 2007. aastal Londonis toimunud ministrite kohtumisele Bologna protsessi teemadel ning kooskõlas 2006. aasta soovituses sätestatud põhimõtetega. Register on avatud Euroopa kõrgharidusruumis tegutsevatele kvaliteeditagamisasutustele tingimusel, et nad tõestavad, et järgivad Euroopa kvaliteeditagamisstandardeid ja -suuniseid. ENQA täisliikmeid, kes juba vastavad sellele tingimusele, saab vastu võtta lihtsustatud korras, aga ka kandidaatasutused võivad esitada liikmekssaamise taotluse otse EQAR-ile. Otsuse uue liikme vastuvõtmise kohta teeb registrikomitee, mille liikmed nimetavad „E4 grupp“ ja teised sidusrühmad. Ka valitsused võivad saada EQAR-i liikmeks, aga komitees on neil ainult vaatleja staatus. Esimese kahe registreerimisvooru käigus – detsembris 2008 ja aprillis 2009 – võeti EQAR-i liikmeks üheksa ENQA liiget. Peagi on oodata uute liikmete lisandumist.

Kvaliteedi tagamise infrastruktuuri märkimisväärne areng Euroopas viimastel aastatel on kooskõlas 2006. aasta soovituse ja Bologna protsessiga. Ent kvaliteedi tagamise osalised on väga erinevad ja mõni aspekt tuleb süsteemi kui terviku läbipaistvuse parandamiseks veelkord üle vaadata. Eelkõige on väikestes kõrghariduskogukondades tegutsevatel kvaliteeditagamisasutustel täiendavaks probleemiks usaldusväärsuse saavutamine väljaspool oma kogukonda. Kardetakse, et kvaliteeditagamisasutuste liikmesus ENQA-s või isegi nende registreerimine EQAR-is ei pruugi tekitada vajalikul määral vastastikust usaldust. Niisugune usaldus on aga Euroopa kõrgharidusruumis tervikuna läbipaistvuse ja usaldusväärsuse alus.

Kvaliteediasutuste ja võrgustike mitmekihilise struktuuri tõttu võib süsteemi olla raske mõista ja kasutada. Nii ENQA kui ka EQAR-i puhul on liikmeksoleku põhinõue Euroopa standardite ja suuniste järgimine ning paljud, aga mitte kõik asutused kuuluvad neisse mõlemasse. Sellest tulenevalt on veel vaja suuri jõupingutusi, enne kui Euroopa kõrgharidusruumil tekib kergesti mõistetav ja kasutajasõbralik kvaliteeditagamissüsteem. Ikka veel on sageli ebaselge, kas ja kui palju maksab ühest riigist saadud akrediteering teises riigis, isegi kui see on saadud registreeritud asutuselt. Samuti on ebaselge, kuidas ära hoida niisuguse akrediteerimise kuritarvitamist, nt kõrgharidusasutuse puhul, mis tegutseb mitmes riigis, kuid ei paku kõikides tegevuskohtades garantiisid, mille alusel ta akrediteeriti. Abi oleks tugevamatest tagatistest, sest Euroopa kvaliteeditagamissüsteemi usaldusväärsus võib sõltuda kõige vähem usaldusväärsest kvaliteeditagamisasutusest, kes registrisse võetakse või jäetakse, ning kõige nõrgemast kõrgharidusasutusest, kes registreeritud asutuselt akrediteeringu saab.

---

14 www.qrossroads.eu

15 www.eqar.eu

Hea tava

Jõudude ühendamine: NVAO on Madalmaade ja Flandria (Belgia) ühine kvaliteeditagamisasutus. Nendel territooriumidel räägitakse sama keelt, kuid kõrgharidussüsteemid ja kraadid on seal väga erinevad. Ühtne kvaliteeditagamisasutus aitab suurendada hindamisressursse ja tõsta NVAO kvaliteedimärkide usaldusväärsust[16].

Objektiivsuse suurendamine: Austria akrediteerimisnõukogu kasutab peaaegu eranditult ainult välismaiseid hindajaid ja austerlased ei moodusta otsuseid tegevas juhatuses enamust. See lisab rahvusvahelist usaldusväärsust, sest nii ei teki kahtlust, et akrediteerimisotsuseid mõjutavad kildkondlikud huvid[17].

3.2. Kvaliteedi tagamise üleeuroopaline mõõde on endiselt piiratud

2006. aasta soovituses julgustati liikmesriike võimaldama kõrgharidusasutustel taotleda akrediteerimist (või muid kvaliteedimärke) väljaspool oma riiki asuvatelt registreeritud asutustelt. Seda on võimalik ellu rakendada üksnes siis, kui on samaaegselt olemas mitu eeltingimust:

- kõrgharidusasutused vajavad piisavalt autonoomiat, et taotleda välismaist kvaliteedimärki;
- kvaliteeditagamisasutustel peab olema suutlikkus, voli ja tahe tegutseda väljaspool oma riigi piire;
- riikide valitsused ja kvaliteeditagamisasutused peavad tunnustama teiste riikide registreeritud asutusi ja nende otsuseid.

Praegu on veel vähe kõrgharidusasutusi, kes taotlevad hinnangut või akrediteerimist välismaiselt asutuselt, välja arvatud konkreetsele ainevaldkonnale spetsialiseerunud asutuste ja mõningate ühiskraadikursuste puhul. Vaid vähesed valitsused on avanud oma riigi kvaliteeditagamissüsteemi teistele registreeritud asutustele (siiski on Madalmaad siin heaks eeskujuks). Euroopa kõrgharidusruumi ülikoolid, kes taotlevad mingi kindla õppeaine kvaliteedimärki, pöörduvad endiselt enamasti USA asutuste, nagu ABETi[18] või AACSB[19] poole. Siiski näib, et üha suurem hulk kvaliteeditagamisasutusi valmistub tegelema kvaliteeditagamistoimingutega väljaspool oma riigi konteksti.

Hea tava

Mitme riigi inseneriteaduste koolid ja tehnikaülikoolid on akrediteeritud Prantsusmaa asutuse Commission du Titre d'Ingénieur (CTI) poolt. CTI on teostanud ka koos teiste asutustega ühiseid hindamisi/akrediteerimisi. Mitme riigi ärikoolid ja -teaduskonnad on saanud „akrediteeringu" Saksamaa asutuselt ACQUIN. Saksamaa kõrgharidusasutused on ilmutanud huvi Šveitsi asutuse OAQ tehtava kvaliteedikontrolli vastu.

---

16 www.nvao.net
17 www.akkreditierungsrat.at
18 http://www.abet.org/the_basics.shtml
19 http://www.aacsb.edu/

Kaks edukat Euroopa kvaliteedimärki ulatuvad tagasi juba 1998. aasta eelsesse aega: EQUIS, mida antakse juhtimisõppe valdkonnas,[20] ning Euroopa Ülikoolide Liidu õppeasutuste hindamise programm (IEP)[21]. Mõlemad pakuvad mitte niivõrd õppekavapõhist, kuivõrd õppeasutusepõhist hindamist, nende hindamiskomisjonid on tõeliselt rahvusvahelised ja tänapäeval tuntakse nende vastu huvi ka väljaspool Euroopat. Viimasel ajal on keemia ja inseneriteaduse teemavõrgustikest (mõlemal juhul komisjoni toetusel) välja arenenud uuemaid temaatilisi algatusi ning mõned uuemad algatused on väljatöötamisel (nt muusikahariduses).

Hea tava

Eurochemistry kvaliteedimärk sai alguse bakalaureuseõppe tasandil, aga nüüdseks on see olemas ka magistri- ja doktorikraadi jaoks. Seda annab Eurochemistry võrk otse õppekavadele, mis vastavad kokkulepitud standarditele[22].

EUR-ACE kvaliteedimärki inseneriteaduses antakse bakalaureuse- ja magistriõppe tasandil. Standardid on kindlaks määratud Euroopa tasandil, aga neid rakendatakse siseriiklike kvaliteeditagamisasutuste kaudu, kellel on volitus anda koos siseriikliku akrediteerimisega välja EUR-ACE tunnistusi. Juba on välja antu mitusada tunnistust, aga praegu saab neid ainult seitsmelt siseriiklikult akrediteerimisasutuselt[23].

Üldkokkuvõttes on piiriülene kvaliteeditagamine siiski veel piiratud. Selle tulemusena on huvigruppide, eelkõige üliõpilaste jaoks vähe võrreldavat teavet, mille põhjal teha informeeritud valik, kus ja mida õppida.

3.3. Rahvusvahelised trendid: üha rohkem väärtustatakse läbipaistvust

Maailma eri piirkondades on esile kerkinud mitu uut kvaliteeditagamisvõrgustikku, millest mõned võtavad eeskuju Euroopast. Ülemaailmne dialoog kvaliteedi tagamise teemadel on Kõrghariduse Kvaliteedi Tagamise Asutuste Rahvusvahelise Võrgu (INQAAHE)[24] raames intensiivistunud.

Veel üks oluline edusamm Euroopa ja maailma tasandil on üha suurem hulk rahvusvahelisi ülikoolide edetabeleid. Sageli kritiseeritakse neid kõrgharidusringkondades metodoloogiliste puuduste ja ühemõõtmelise lähenemisviisi tõttu (s.t seda, et nad keskenduvad nn kõvade teaduste saavutustele, eirates ülikoolide saavutusi humanitaar- ja sotsiaalteaduste alal, õppetöös ja sidemetes kodanikega). Neile puudustele vaatamata võivad edetabelid olla kasulikud kõrgharidusasutuste ja nende õppekavade võrdlemisel. Euroopa Komisjon käivitas hiljuti teostatavusuuringu, et töötada välja uus mitmemõõtmeline, eesmärgipärastatud lähenemisviis ülikoolide rahvusvaheliste edetabelite koostamisele[25]. Bologna protsessi ministrite konverentsil 2009. aastal[26] toetati läbipaistvuse tagamise vahendite väljatöötamist tihedas koostöös sidusrühmadega.

Nende suundumuste valguses tulebki vaadelda kvaliteedi tagamise peamisi edusamme Euroopas.

---

20 http://www.efmd.org
21 http://www.eua.be/events/institutional-evaluation-programme/home
22 http://ectn-assoc.cpe.fr/chemistry-eurolabels/default.htm
23 http://www.enaee.eu
24 http://www.inqaahe.org
25 http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc62_en.htm
26 Leuven-Louvain-la-Neuve'i kommünikee, aprill 2009, http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/

4. JÄRELDUSED JA SOOVITUSED KVALITEEDI TAGAMISE EDASIARENDAMISEKS EUROOPAS

Viimastel aastatel on Euroopa kvaliteeditagamissüsteem teinud arengus suure sammu edasi nii Euroopa kõrgharidusasutuste sisemise kvaliteedi tagamise kui ka õppeasutuste ja -kavade välishindamise ja akrediteerimise osas[27]. On loodud hulk uusi kvaliteeditagamisasutusi ja -võrgustikke, üha enam ollakse teadlikud Euroopa kvaliteeditagamisstandarditest ja -suunistest ning üha rohkem asutusi valmistub tegelema kvaliteedi tagamisega väljaspool oma riigi konteksti. Vaatamata sellele üldjoontes positiivsele arengule on 2006. aasta soovituse täielikuks rakendamiseks mitmes valdkonnas ilmselt vaja täiendavaid jõupingutusi.

4.1. Kvaliteedi tagamise infrastruktuuri seis

Mõned Euroopa kvaliteedi tagamise infrastruktuuri jooned vajavad ilmselt täiendavat arutelu, et saavutada suurem usaldus kvaliteeditagamisasutuste vahel ja seeläbi piisav läbipaistvus kasutajate ja ühiskonna jaoks. Kvaliteeditagamisasutused on Euroopa kõrgharidusruumis veel suhteliselt uus nähtus. Nad peavad demonstreerima oma sõltumatust ja professionaalsust, et saavutada sidusrühmade usaldust. Lisaks on neil vaja veenda oma Euroopa kolleege, et nad pakuvad piisavat võrreldavust, mis on oluline eeltingimus teaduskraadide vastastikuseks tunnustamiseks ja üliõpilaste liikuvuse soodustamiseks.

Komisjon on teadlik riskist, et kvaliteeditagamisasutuste arv on kasvanud liiga suureks, samas kui oma suuruselt on nad jäänud suhteliselt väikseks. Seetõttu väärib ehk kaalumist kvaliteeditagamisasutuste ühendamise võimalus olemasolevate Euroopa kvaliteeditagamisvõrkude (ENQA, ECA jne) kaudu, nt nende asutuste ümbergrupeerimine piirkondliku või keelelise läheduse põhjal. Samuti peaksid kvaliteeditagamisasutused kaaluma oma tegevusulatuse laiendamist, et adekvaatsemalt tegelda elukestva, kaug- ja *online*-õppe, kutseõppe, riikidevahelise ja erakõrghariduse küsimustega.

Selgem rollide eristamine ENQA, EQARi ja Euroopa Akrediteerimiskonsortsiumi (ECA) vahel ning suurem keskendatus eelistele, mida kasutajad saavad kvaliteedi tagamisest, võiks suurendada Euroopa kvaliteedi tagamise infrastruktuuri tõhusust. Prioriteetküsimusena võiks EQARis arutada lihtsa, veebipõhise juurdepääsu loomist üleeuroopalisele hinnatud õppeasutuste ja -kavade nimekirjale. Qrossroadsi eksperiment, mille ECA algatas Euroopa Komisjoni toetusel, võib olla kasulikuks lähtepunktiks palju ulatuslikumale andmebaasile. Tihe koostöö NARIC-ENICi[28] võrguga suurendab tõenäoliselt andmebaasi võimalusi aidata kaasa kvalifikatsioonide tunnustamisele ja soodustada liikuvust.

4.2. Euroopa kvalifikatsioonitagamisstandardite ja -suuniste ülevaatamine

Euroopa standardeid ja suuniseid võiks edasi arendada, et siduda kvaliteedi tagamine tihedamalt Euroopa kõrgharidusruumi arenguga, nagu kavandati 2006. aasta soovituses. Selleks oleks vaja kaasata kvaliteeditagamisasutused ja muud Bologna protsessi raames kvaliteedi tagamisel osalevad sidusrühmad. Niisuguse arengu puhul võiks kaaluda järgmist kolme aspekti:

(1) Kolmetsüklilise põhistruktuuri säilitamine Euroopa kõrgharidusruumi peamise kvaliteedinõudena. See oleks kooskõlas Euroopa kvalifikatsiooniraamistikuga (EQF) ja 2005. aastal vastu võetud Euroopa kõrgharidusruumi

---

27 Trends V, *op.cit.*

28 http://www.enic-naric.net

kvalifikatsiooniraamistikuga[29]. Suunistele tuleks diplomi lisas ja ECTS-s selgemini viidata, sest enamikus riikides ei ole neid täielikult rakendatud.

(2) Euroopa kõrgharidusruumis peaksid kvaliteedistandardid hõlmama esmatähtsaid eesmärke, nagu tööalane konkurentsivõime ja liikuvus (kooskõlas Bologna protsessi ministrite 2009. aasta kommünikees püstitatud liikuvuseesmärgiga).

(3) Kõrgharidusasutuste sisemiste kvaliteeditagamissüsteemide standardid võiksid sisaldada ka muid olulisemaid tegureid, nagu üliõpilastele osutatavate teenuste üldine kvaliteet[30], üliõpilaste ja vilistlaste karjääri-/kutsenõustamine[31], finantsjuhtimissuutlikkuse väljaarendamine ja Euroopa teadusharta ning teadlaste töölevõtmise juhendi rakendamine[32].

4.3. Tugevam üleeuroopaline mõõde kvaliteedi tagamises

Kõrgharidusasutuste võimalus valida registreeritud asutuste vahel, mida on rõhutatud 2006. aasta soovituses, sõltub suurema hulga Euroopa kvaliteedimärkide väljatöötamisest. Nende aluseks võib olla laiem ainevaldkond (mitte kitsam kutsealane spetsialiseerumisvaldkond) ja neid märke võib anda kas eraldi spetsialiseerunud kvaliteeditagamisasutus või neid võib anda koos riikliku hindamisega vastavas valdkonnas. Komisjon toetab sedasorti algatuste väljatöötamist[33].

Riiklikke kvaliteeditagamisasutusi tuleks õhutada arendama tegevust väljaspool oma riigi piire ja taotlema oma otsuste tunnustamist teistes riikides, nt vastastikuse tunnustamise konventsioonide kaudu. Kõrgharidusasutusi tuleks julgustada kasutama väljaspool oma riiki asuvate registreeritud asutuste teenuseid. Võib osutuda vajalikuks selgitada siseriikliku akrediteeringu ülekantavust Euroopa kõrgharidusruumis ja samuti kvaliteedi tagamise küsimust piiriüleses kõrghariduses Euroopa kõrgharidusruumi piires. Arvestades ühis- ja topeltkraadiõppe kursuste üha kasvavat tähtsust Euroopas, võiksid selged põhimõtted aidata vältida mitmekordse akrediteerimise vajadust.

Komisjon toetab läbipaistvust tagavate vahendite väljatöötamist, mis täiendaksid kvaliteedi tagamist ning eelkõige pakuksid võrdlevat ülevaadet kõrgharidusasutuste ja nende õppekavade kvaliteedist. Siia kuulub ka eespool nimetatud teostatavusuuring ülikoolide mitmemõõtmeliste, eesmärgipärastatud edetabelite koostamise kohta[34].

Euroopa kõrgharidusruumi rahvusvahelist haaret ja usaldusväärsust võib veelgi suurendada koostöö kaudu teiste maailma piirkondadega kvaliteedi tagamise alal. Seda mõtet rõhutati Louvain-la-Neuve'is toimunud Bologna protsessi esimese poliitilise foorumi avalduses, kus mainiti konkreetselt kvaliteedi tagamist kui valdkonda, milles 46 Bologna protsessis osalevat riiki ja muud maailma riigid peaksid konkreetset koostööd tegema[35].

Käesolevas aruandes on komisjon esile tõstnud positiivseid arengusuundi kõrghariduse kvaliteedi tagamisel, aga ühtlasi esitanud ka soovitusi, milliseid küsimusi tuleks edasi arutada

---

29 http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/qf/overarching.asp
30 Bologna with Student eyes, ESU, 2009.
31 Leuven-LLN kommünikee, *op.cit.*
32 http://ec.europa.eu/eracareers/pdf/am509774CEE_EN_E4.pdf
33 http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc910_en.htm
34 http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc62_en.htm
35 http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/forum/_Bologna_Policy_Forum_Statement_29April2009.pdf

ja edasi arendada. Komisjon kutsub kõiki sidusrühmi käesoleva aruande üle järele mõtlema ja tagama 2006. aasta soovitusele asjakohaste jätkumeetmete võtmise. Komisjon ootab rõõmuga võimalust esitada aastal 2012 aruanne uute edusammude kohta.